

SAKSFRAMLEGG

Sakshandsamar: Jan Erik Boge	Arkivkode: FE-00, TI-&13
Arkivsaksnr: 23/485	Løpenr: 23/7241
Sakstype: Politisk sak	

SAKSGANG

Styre, utval, komité m.m.	Møtedato	Saksnr
Formannskapet	31.08.2023	052/2023
Kommunestyret	14.09.2023	073/2023

Høyringsuttale til NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet

14.09.2023 Kommunestyret:

Handsaming i møtet:

Innstillinga til formannskapet vart samrøystes vedteken.

KS- 073/2023 Vedtak:

Samnanger kommune sluttar seg til utvalet sine vurderingar om at generalistkommunesystemet er under aukande press, stør utvalet si tilråding om å halda på generalistkommunesystemet og deler utvalet si vurdering av at oppgåvedifferensiering mellom kommunane ikkje er tilrådeleg.

I samband med kommunereforma for nokre år sidan vart det gjennomført ei rådgevande folkerøysting i Samnanger kommune, der eit klårt fleirtal ynskte at Samnanger framleis skal stå som eigen kommune. Samnanger kommune vil difor uttrykkja ei uro over at utvalets fleirtal peiker på større kommunar som det tiltaket som best opprettheld generalistkommunesystemet, og vil peika på at små kommunar på dei fleste område har dei same føresetnadene for å lukkast med å gje god kvalitet i tenestene. Det er eit viktig demokratisk prinsipp at nye kommunesamanslåingar kjem frå folkedjupet, og det er ei overkøyring av lokaldemokratiet om staten også i framtida legg opp til eit straff- og belønningssystem for å tvinga fram større kommunar. Små kommunar har også føremoner i form av liten avstand mellom innbyggjarane og dei folkevalde og tenester nær folk.

Samnanger kommune sluttar seg derimot til utvalet sine tilrådingar når det gjeld endra statleg styring, med redusert detaljstyring og ei meir aktiv tilretteleggjarrolle for at alle kommunar skal kunna vareta lovpålagte oppgåver. Det må blant anna innebera å leggja til rette for gode samarbeid mellom kommunane, statsforvaltar og fylkeskommunar.

Som utvalet peiker på, kan små og spesialiserte tenester — t.d. renovasjon, brannvesen og IKT — som krev eit visst fagmiljø vera utfordrande i mange kommunar. Samnanger kommune deler samstundes utvalet si vurdering av at det ville vera lite treffsikkert å flytta slike oppgåver vekk frå kommunane, då det vil påverka både kommunane sitt breie oppgåveansvar og den folkevalde styringa.

I møte med denne utfordringa vil interkommunale samarbeid ofte vera ei god løysing. Gode samarbeid på tvers av kommunegrenser vil vera naudsynte også frametter, og kan bidra til å løysa mindre kommunar sine utfordringar knytt til kapasitet og rekruttering av rett kompetanse.

Det kan samstundes vera fleire utfordringar knytt til slikt samarbeid, blant anna kan dei gjera det vanskelegare å gjera politiske prioriteringar på tvers av oppgåver og tenester, og det kan gje mindre gjennomslagskraft og svekkja demokratisk styring og kontroll. Samnanger kommune sluttar seg til utvalet si vurdering av at faste, langsiktige samarbeid med faste partnerar kan gjera det enklare og betre å samarbeida, og sluttar seg til utvalet si vurdering av at ein samarbeidsmodell særleg tilpassa slike samarbeid også bør vera lovheimla.

Samnanger kommune vil også understreka viktigheita av tilstrekkelege og føreseielege økonomiske rammer, i form av frie inntekter, for ivaretaking av generalistkommunesystemet. Både eit rettvis inntektssystem tilpassa kommunestorleiken og kompensasjon for naturressursar som vert avsett til storsamfunnet, er viktig for dette.

31.08.2023 Formannskapet:

Handsaming i møtet:

Høyringsuttale til NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet, foreslått av Knut Harald Frøland, Bygdalista

Norge er eit langstrakt og mangfaldig land som krev kommunar som er tilpassa landet, og som gjer tenester der folk bur. Det er i kommunane me lever liva våre- kommunane støtter oss frå vogge til grav. Generalistkommuneprinsippet har hatt stor betydning for at innbyggjarane kan ha gode liv, og er ein suksess som bør fortsetje.

Småkommunar har på dei fleste områder like føresetnad som store kommunar til å gje god kvalitet i tenestene. For mykje fokus på kommunesamanslåing som alternativ løysing har me erfart skaper stor uro i ein kommune og er skadelege for god styring av kommunen. Og det tilslører at dei fleste problem i ein kommune kan løysast gjennom god politisk styring, god leing og god fagkompetanse hos dei tilsette.

Kva treng ein småkommune for å lukkast?

- God politisk styring, god leing og god fagkompetanse hos dei tilsette.
- Fokus på openheit i politiske og administrative prosessar. Openheit gjer tillit, tillit gjer demokratisk styrke.
- Eit rettferdig inntektssystem, tilpassa kommunestorleiken.
- Kompensasjon for naturressursar som blir avsett til storsamfunnet.
- Lokalaviser som rettar eit kritisk lys mot politisk styre og tenestekvalitet.
- Godt samarbeid med Statsforvaltar, Fylkeskommune, nabokommunar, næringsliv etc.
- Attraktive kommunesenter
- Gode oppvekstvilkår
- Bustader og arbeidsplassar
- Ekstra støtte frå sentrale myndigheiter i spesielt krevjande situasjonar.

Kva styrkar har ein småkommune?

- Kan gjennom tverrfagleg samarbeid kompensere for små fagmiljø.
- Koronakrisa har vist at ein liten kommune raskt får oversikt og raskt kan ta riktige grep.
- Kan arbeide målretta med å utlikne sosiale forskjellar, td. nedkjemping av relativ fattigdom, einsomhet.
- Kan ha interkommunale samarbeid som styrkar kommunen, til dømes innafor renovasjon, landbruk, brannvesen, IKT etc

Framlegg til høyringssvar, foreslått av Øyvind Strømmen, Miljøpartiet Dei GrøneBygdalista Samnanger kommune sluttar seg til utvalet sine vurderingar av generalistkommunesystemer er under aukande press, stør utvalet si tilråding om å halda på generalistkommunesystemet og deler utvalet si vurdering av at oppgåvedifferensiering mellom kommunane ikkje er tilrådeleg.

I samband med kommunereformen for nokre år sidan vart det gjennomført ei rådgjevande folkerøysting i Samnanger kommune, der eit klårt fleirtal ynskte at Samnanger framleis skal stå som eigen kommune. Samnanger kommune vil difor uttrykka ei uro over at utvalets fleirtal peiker på større kommunar som det tiltaket som best opprettheld generalistkommunesystemet, og vil peika på at små kommunar på dei fleste område har dei same føresetnadene for å lukkast med å gje god kvalitet i tenestene.

Samnanger kommune sluttar seg derimot til utvalet sine tilrådingar når det gjeld endra statleg styring, med redusert detaljstyring og ei meir aktiv tilretteleggjarrolle for at alle kommunar skal kunna vareta lovpålagte oppgåver.

Som utvalet peiker på kan små og spesialiserte tenester som krever eit visst fagmiljø vera utfordrande i mange kommunar. Samnanger kommune deler samstundes utvalet si vurdering av at det ville vera lite treffsikkert å flytta slike oppgåver vekk frå kommunane, då det vil påverka både kommunane sitt breie oppgåveansvar og den folkevalde styringa.

I møte med denne utfordringa vil interkommunale samarbeid ofte vera ei god løysing. Gode samarbeid på tvers av kommunegrenser vil vera naudsynte også frametter, og kan bidra til å løysa mindre kommunar sine utfordringar knytt til kapasitet og rekruttering av rett kompetanse.

Det kan samstundes vera fleire utfordringar knytt til slik samarbeid, blant anna kan dei gjera det vanskelegare å gjera politiske prioriteringar på tvers av oppgåver og tenester, og det kan gje mindre gjennomslagskraft og sveikka demokratisk styring og kontroll. Samnanger kommune sluttar seg til utvalet si vurdering av at faste, langsiktige samarbeid med faste partnarar kan gjera det enklare og betre å samarbeida, og sluttar seg til utvalet si vurdering av at ein samarbeidsmodell særleg tilpassa slike samarbeid også bør vera lovheimla.

Samnanger kommune vil også understreka viktigheita av tilstrekkelege og føreseielege økonomiske rammer, i form av frie inntekter, for ivaretaking av generalistkommunesystemet. Både eit rettvisst inntektssystem tilpassa kommunestorleiken og kompensasjon for naturressursar som vert avsett til storsamfunnet er viktig for dette.

Sak 052/2023: Høyringsuttale til NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet, foreslått av Øyvind Røen, Senterpartiet

Noreg er eit langstrakt og mangfaldig land som krev kommunar som er tilpassa landet, og som gjev tenester der folk bur. Det er i kommunane me lever liva våre – kommunane støttar oss frå vogge til grav. Generalistkommuneprinsippet har hatt vore svært viktig for at innbyggjarane kan ha gode liv, og er ein suksess som bør halda fram.

Småkommunar har på dei fleste område like gode føresetnader som store kommunar til å gje god kvalitet i tenestene, og generelt er innbyggjarane minst like nøgde med tenestene i mindre kommunar. For mykje fokus på kommunesamanslåing som alternativ løysing har me erfart skaper stor uro i ein kommune og er skadelege for god styring av kommunen. Og det tilsyrer at dei fleste problem i ein kommune kan løysast gjennom god politisk styring, god administrativ leiing og god fagkompetanse hos dei tilsette.

Det er eit viktig demokratisk prinsipp at nye kommunesamanslåingar kjem frå folkedjupet, og det er ei overkøyring av lokaldemokratiet om staten også i framtida legg opp til eit straff- og belønningssystem for å tvinga fram større kommunar.

Kva treng ein småkommune for å lukkast?

- God politisk styring, god leiing og god fagkompetanse hos dei tilsette.
- Openheit i politiske og administrative prosessar. Openheit gjev tillit; tillit styrkjer demokratiet.
- Eit rettferdig inntektssystem, tilpassa kommunestorleiken.
- Kompensasjon for naturressursar som vert nytta av storsamfunnet.
- Lokalaviser som rettar eit kritisk lys mot politisk styre og tenestekvalitet.
- Godt samarbeid med Statsforvaltar, fylkeskommune, nabokommunar, næringsliv etc.
- Attraktive kommunesenter.
- Gode oppvekstvilkår.
- Bustader og arbeidsplassar.
- Ekstra støtte frå sentrale styresmakter i spesielt krevjande situasjonar.

Kva styrkar og mogelegheiter har ein småkommune?

- Liten avstand mellom innbyggjarane og dei folkevalde; dette styrkjer demokratiet.
- Tenester nær folk. T.d. vil pasientar få plass på den lokale sjukeheimen, i staden for å risikera å verta plasserte i ein annan del av ein storkommune.
- Kan gjennom tverrfagleg samarbeid kompensera for små fagmiljø.
- Koronakrisa har vist at ein liten kommune raskt får oversikt og raskt kan ta riktige grep.
- Kan arbeida målretta med å utlikna sosiale skilnader, t.d. ved å setja i gang tiltak mot relativ fattigdom og motverka einsemd.
- Kan ha interkommunale samarbeid som styrkjer det kommunale tenestetilbodet, til dømes innanfor renovasjon, landbruk, brannvesen og IKT.

Fellesframlegg, foreslått av Øyvind Strømmen, Miljøpartiet Dei GrøneBygdalista

Samnanger kommune sluttar seg til utvalet sine vurderingar om at generalistkommunesystemer er under aukande press, stør utvalet si tilråding om å halda på generalistkommunesystemet og deler utvalet si vurdering av at oppgåvedifferensiering mellom kommunane ikkje er tilrådeleg.

I samband med kommunereforma for nokre år sidan vart det gjennomført ei rådgevande folkerøysting i Samnanger kommune, der eit klårt fleirtal ynskte at Samnanger framleis skal stå som eigen kommune. Samnanger kommune vil difor uttrykkja ei uro over at utvalets fleirtal peiker på større kommunar som det tiltaket som best opprettheld generalistkommunesystemet, og vil peika på at små kommunar på dei fleste område har dei same føresetnadene for å lukkast med å gje god kvalitet i tenestene. Det er eit viktig demokratisk prinsipp at nye kommunesamanslåingar kjem frå folkedjupet, og det er ei overkøying av lokaldemokratiet om staten også i framtida legg opp til eit straff- og belønningssystem for å tvinga fram større kommunar. Små kommunar har også føremoner i form av liten avstand mellom innbyggjarane og dei folkevalde og tenester nær folk.

Samnanger kommune sluttar seg derimot til utvalet sine tilrådingar når det gjeld endra statleg styring, med redusert detaljstyring og ei meir aktiv tilretteleggjarrolle for at alle kommunar skal kunna vareta lovpålagte oppgåver. Det må blant anna innebera å leggja til rette for gode samarbeid mellom kommunane, statsforvaltar og fylkeskommunar.

Som utvalet peiker på, kan små og spesialiserte tenester — t.d. renovasjon, brannvesen og IKT — som krev eit visst fagmiljø vera utfordrande i mange kommunar. Samnanger kommune deler samstundes utvalet si vurdering av at det ville vera lite treffsikkert å flytta slike oppgåver vekk frå kommunane, då det vil påverka både kommunane sitt breie oppgåveansvar og den folkevalde styringa.

I møte med denne utfordringa vil interkommunale samarbeid ofte vera ei god løysing. Gode samarbeid på tvers av kommunegrenser vil vera naudsynte også frametter, og kan bidra til å løysa

mindre kommunar sine utfordringar knytt til kapasitet og rekruttering av rett kompetanse.

Det kan samstundes vera fleire utfordringar knytt til slikt samarbeid, blant anna kan dei gjera det vanskelegare å gjera politiske prioriteringar på tvers av oppgåver og tenester, og det kan gje mindre gjennomslagskraft og svekkja demokratisk styring og kontroll. Samnanger kommune sluttar seg utvalet si vurdering av at faste, langsiktige samarbeid med faste partnerar kan gjera det enklare og betre å samarbeida, og sluttar seg til utvalet si vurdering av at ein samarbeidsmodell særleg tilpassa slike samarbeid også bør vera lovheimla.

Samnanger kommune vil også understreka viktigheita av tilstrekkelege og føreseielege økonomiske rammer, i form av frie inntekter, for ivaretaking av generalistkommunesystemet. Både eit rettvisst inntektssystem tilpassa kommunestorleiken og kompensasjon for naturressursar som vert avsett til storsamfunnet, er viktig for dette.

Handsaming:

Knut Harald Frøland (BI) orienterte innleiingsvis om at han trekte framlegget han hadde lagt inn i Møteportalen før møtet.

Etter innleiande diskusjon i formannskapet, foreslo Knut Harald Frøland eit gruppemøte der Øyvind Strømmen og Øyvind Røen utarbeidde eit felles framlegg til vedtak.

Etter gruppemøtet sette Øyvind Strømmen og Øyvind Røen fram eit felles framlegg til vedtak. Dette innebar at framlegga dei hadde lagt inn i Møteportalen før møtet, vart trekte.

Fellesframlegget til Øyvind Strømmen og Øyvind Røen vart samrøystes vedteke.

FORM- 052/2023 Vedtak:

Samnanger kommune sluttar seg til utvalet sine vurderingar om at generalistkommunesystemer er under aukande press, stør utvalet si tilråding om å halda på generalistkommunesystemet og deler utvalet si vurdering av at oppgåvedifferensiering mellom kommunane ikkje er tilrådeleg.

I samband med kommunereforma for nokre år sidan vart det gjennomført ei rådgjevande folkerøysting i Samnanger kommune, der eit klårt fleirtal ynskte at Samnanger framleis skal stå som eigen kommune. Samnanger kommune vil difor uttrykkja ei uro over at utvalets fleirtal peiker på større kommunar som det tiltaket som best opprettheld generalistkommunesystemet, og vil peika på at små kommunar på dei fleste område har dei same føresetnadene for å lukkast med å gje god kvalitet i tenestene. Det er eit viktig demokratisk prinsipp at nye kommunesamanslåingar kjem frå folkedjupet, og det er ei overkøyning av lokaldemokratiet om staten også i framtida legg opp til eit straff- og belønningssystem for å tvinga fram større kommunar. Små kommunar har også føremoner i form av liten avstand mellom innbyggjarane og dei folkevalde og tenester nær folk.

Samnanger kommune sluttar seg derimot til utvalet sine tilrådingar når det gjeld endra statleg styring, med redusert detaljstyring og ei meir aktiv tilretteleggjarrolle for at alle kommunar skal kunna vareta lovpålagte oppgåver. Det må blant anna innebera å leggja til rette for gode samarbeid mellom kommunane, statsforvaltar og fylkeskommunar.

Som utvalet peiker på, kan små og spesialiserte tenester — t.d. renovasjon, brannvesen og IKT — som krev eit visst fagmiljø vera utfordrande i mange kommunar. Samnanger kommune deler samstundes utvalet si vurdering av at det ville vera lite treffsikkert å flytta slike oppgåver vekk frå kommunane, då det vil påverka både kommunane sitt breie oppgåveansvar og den folkevalde styringa.

I møte med denne utfordringa vil interkommunale samarbeid ofte vera ei god løysing. Gode samarbeid på tvers av kommunegrenser vil vera naudsynte også frametter, og kan bidra til å løysa

mindre kommunar sine utfordringar knytt til kapasitet og rekruttering av rett kompetanse.

Det kan samstundes vera fleire utfordringar knytt til slikt samarbeid, blant anna kan dei gjera det vanskelegare å gjera politiske prioriteringar på tvers av oppgåver og tenester, og det kan gje mindre gjennomslagskraft og svekkja demokratisk styring og kontroll. Samnanger kommune sluttar seg utvalet si vurdering av at faste, langsiktige samarbeid med faste partnerar kan gjera det enklare og betre å samarbeida, og sluttar seg til utvalet si vurdering av at ein samarbeidsmodell særleg tilpassa slike samarbeid også bør vera lovheimla.

Samnanger kommune vil også understreka viktigheita av tilstrekkelege og føreseielege økonomiske rammer, i form av frie inntekter, for ivaretaking av generalistkommunesystemet. Både eit rettvisst inntektssystem tilpassa kommunestorleiken og kompensasjon for naturressursar som vert avsett til storsamfunnet, er viktig for dette.

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Saka blir lagt fram utan tilråding frå rådmannen.

Dokument som ikkje er vedlagt:

- NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet. Likt ansvar – ulike forutsetninger (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-generalistkommunesystemet/id2972587/>)
- Delegeringsreglement for Samnanger kommune (<https://www.samnanger.kommune.no/reglement-vedtekter-planar/>)

Oppsummering:

Generalistkommuneutvalet vart oppnemnt i november 2020. Utvalet leverte i mars 2023 utgreiinga si (NOU 2023:9) til Kommunal- og distriktsdepartementet. Departementet sende i april 2023 utgreiinga ut på høyring, med høyringsfrist 01.10.2023. Samnanger kommune v/kommunestyret kan gje høyringsuttale.

Saksopplysningar:

Bakgrunn for saka:

Generalistkommuneutvalet sitt oppdrag var å skaffa eit heilskapleg kunnskapsgrunnlag om det norske generalistkommunesystemet sin verkemåte og utvikling. Utvalet skulle vurdere dagens generalistkommunesystem og kva føresetnader og rammer kommunane har for å vera generalistkommunar i dagens og framtidens velferdssamfunn. Utvalet skulle òg vurdere alternativ til dagens system. Det går fram i NOU 2023:9 korleis utvalet har løyst oppdraget sitt, og kva anbefalingar utvalet har. Kommunal- og distriktsdepartementet ønskjer at berørte og interesserte aktørar (mellom anna kommunane) vurderer generalistkommuneutvalet sine anbefalingar og kjem med høyringsuttalar.

I punkt 1.1 i NOU 2023:9 har utvalet forklart korleis dei forstår nokre sentrale omgrep i saka og kva dei har lagt til grunn for arbeidet sitt. Desse forklaringane, som er refererte nedanfor, kan vera nyttige for å avklara kva ein meiner med generalistkommune m.m.

- **Generalistkommuneprinsippet:** inneber at alle norske kommunar har same juridiske status og det same ansvaret for dei lovfesta oppgåvene, uavhengig av innbyggartal, busettingsstruktur, økonomi eller andre kjenneteikn.

- **Generalistkommune:** eit eige rettssubjekt der kommunestyret har ansvar for å løysa eit breitt tal offentlege oppgåver innanfor sitt territorium.
- **Generalistkommunesystemet:** eit einheitleg nasjonalt styringssystem for generalistkommunar basert på generalistkommuneprinsippet.

Utvalet peikar i NOU 2023:9 på at det er eit aukande press på generalistkommunesystemet, og at kommunane har ulike føresetnader for å handtera utfordringane dei står overfor. Likevel anbefalar utvalet at generalistkommunesystemet blir vidareført. Utvalet kjem i samband med dette med anbefalingar til tiltak for å løysa utfordringane i generalistkommunesystemet.

Vedtaksmynde i saka:

Det går fram av punkt 4.3 i Samnanger kommune sitt delegeringsreglement at mynde til å gje uttale i alle prinsipielle saker ligg til kommunestyret. Det er òg kommunestyret som skal gje uttale i andre saker det er naturleg at kommunestyret uttalar seg. I denne saka vil det etter rådmannen si vurdering vera kommunestyret som har mynde til å gje uttale.

Faktagrunnlag, problemskildring og moglege løysingar:

Fram til 1950-talet var det eit skilje i oppgåver og ansvar mellom by- og landkommunar i Noreg, men dette skiljet vart fjerna i den nye kommunelova som kom i 1955. Ulike særlover som hadde skilje mellom by og land, vart etter dette òg endra etter kvart. Noreg har no i mange år hatt eit generalistkommunesystem, basert på eit generalistkommuneprinsipp der alle kommunane har det same ansvaret.

Det er i dag 356 kommunar i Noreg. Talet på kommunar har etter 1955 i hovudsak vorte redusert gjennom to store strukturreformer, i høvesvis 1968 og 2020. I 1955 vart det 744 kommunar i Noreg. I 1968 var dette redusert til 451, og i 2020 til 356. Sjølv om alle kommunane har det same ansvaret, er det stor skilnad mellom kommunane – mellom anna når det gjeld folketal, areal, økonomi og såkalla sentralitet.

Generalistkommuneutvalet viser i NOU 2023:9 til at alle norske kommunar har følgjande fire hovudoppgåver eller roller:

1. Tenesteytar
2. Samfunnsutviklar
3. Myndigheitsutøvar
4. Lokaldemokratisk aktør og arena

Utviklingstrekk, noverande og framtidige utfordringar m.m. knytt til desse fire hovudoppgåvene (rollene) blir gått gjennom i NOU 2023:9.

NOU 2023:9 er delt i tre hovuddelar:

- I. Det norske kommunesystemet
- II. Generalistkommunane i dag og utviklingstrekk framover
- III. Tiltak for å løysa utfordringar i generalistkommunesystemet

Nedanfor følgjer eit kort samandrag av desse tre hovuddelane.

Del I. Det norske kommunesystemet

I denne delen beskriv utvalet utviklinga av det lokale sjølvstyret i Noreg og framveksten av

generalistkommunesystemet. Dei beskriv òg rammevilkåra for generalistkommunesystemet.

Del II. Generalistkommunane i dag og utviklingstrekk framover

Denne delen inneheld ein gjennomgang av korleis dagens generalistkommunesystem fungerer, av utviklingstrekk og av utvalet si vurdering av dagens situasjon. Utvalet si vurdering er at generalistkommunane fungerer bra, men at det er utfordringar, at utfordringane vil bli større framover, at det er små distriktskommunar som har dei største utfordringane, men at også store kommunar har utfordringar. Den viktigaste årsaka til utfordringane er mangel på kapasitet og kompetanse. Lovkrav som krev spesialisert kompetanse og tverrfaglegheit er spesielt utfordrande.

Utviklingstrekk som blir nemnde i Del II er mellom anna:

- Demografiske endringar – fleire eldre, auke i samla folketal, fleire vil bu i store og sentrale kommunar
- Endringar i kommunane sine inntekter – strammare kommuneøkonomi framover?
- Klima- og naturendringar
- Utanforskap aukar
- Press på demokratiet
- Behov for innovasjon, omstilling og digitalisering
- Meir krevjande å sikra tilgang til kapasitet og kompetanse
- Behov for utviklingskapasitet

Del III. Tiltak for å løysa utfordringar i generalistkommunesystemet

I denne delen går utvalet gjennom erfaringar frå andre land i Europa, oppgåvedifferensiering mellom kommunar, erfaringar med kommunesamanslåingar i Noreg, interkommunalt samarbeid, statleg styring, oppgåveflytting og økonomiske og administrative konsekvensar. Denne delen inneheld òg utvalet sine anbefalingar. Utvalet vil oppretthalda generalistkommuneprinsippet og anbefalar ikkje oppgåvedifferensiering mellom kommunane, men meiner det må gjerast tiltak innanfor dagens generalistkommunesystem for å møte framtidens utfordringar.

Generalistkommuneutvalet sine anbefalingar

Utvalet sine anbefalingar går fram av kapittel 1.6 og 14 i NOU 2023:9. Nedanfor følgjer eit samandrag av anbefalingane:

1.	Generelle anbefalingar frå utvalet: · Utvalet anbefalar at generalistkommuneprinsippet blir vidareført. · Utvalet anbefalar ikkje oppgåvedifferensiering mellom kommunar for å løysa utfordringar kommunane står overfor. · Utvalet anbefalar heller ikkje å flytta oppgåver frå kommunane til fylkeskommunane eller staten.
2.	Utvalet meiner det er behov for å gjera fleire tiltak for å løysa utfordringane i dagens generalistkommunesystem: · Større kommunar. Fleirtalet i utvalet meiner større kommunar er det tiltaket som på best måte vil oppretthalda generalistkommuneprinsippet og styrka generalistkommunane. Fleirtalet i utvalet meiner at større kommunar i dei aller fleste tilfelle vil bidra til å løysa utfordringane med mangel på kapasitet og kompetanse. Fleirtalet meiner det bør førast ein aktiv politikk for å få større kommunar, med vidareføring og styrking av verkemidlar for å oppmuntra og leggja til rette for samanslåingar. · Interkommunalt samarbeid. Utvalet meiner det bør førast ein aktiv politikk for interkommunalt samarbeid.

Utvalet meiner her mellom anna at det er behov for meir omfattande og langsiktig samarbeid i faste konstellasjonar, at det er behov for meir rettleiing knytt til interkommunalt samarbeid, at mange kommunar særleg bør samarbeida meir på planområdet (for eksempel gjennom etablering av interkommunale plankontor), og at det bør vera føreseielege og tilgjengelege økonomiske verkemiddel til å støtta utgreiing og oppstart av interkommunalt samarbeid. Utvalet tilrår ikkje at det blir innført ein særleg lovheimel i kommunelova til å pålegga interkommunalt samarbeid, men at eit pålegg om samarbeid kan vera eit mogleg element i ei særskilt oppfølgingsordning for kommunar med omfattande utfordringar.

· **Redusert statleg detaljstyring.** Utvalet meiner at statleg detaljstyring av kommunane bør reduserast. Utvalet skriv at statleg detaljstyring gir redusert handlingsrom for alle kommunar, og reduserer moglegheiten for prioriteringar basert på lokale behov og politiske ønske, og reduserer moglegheiten for innovative løysingar på utfordringane kommunane står overfor.

Utvalet peikar mellom anna på at lokalt handlingsrom er nødvendig for å kunne tilpassa tenestetilbod og oppgåver til lokale forhold, at bemanningsnormer oftast er ueigna styringsverkemiddel, og at krav til særlege prosessar og rapporteringskrav må avgrensast. Utvalet foreslår at det blir utarbeidd ei oversikt over alle lov- og forskriftskrav til kommunane. Utvalet peikar samstundes på at statleg styring er nødvendig for å ivareta nasjonale omsyn og for å sikra rettar for innbyggjarane i kommunane, og at reduksjon i krava som blir stilt til kommunane ikkje må redusera kommunane sitt ansvar for å ivareta innbyggjarane og nasjonale interesser.

· **Staten bør ta ei meir aktiv rolle som tilretteleggar for at alle kommunar skal kunne ivareta oppgåvene sine.** Dette kan mellom anna vera å bistå kommunane med kunnskap og kompetanse, og samarbeida med kommunane om tiltak for å nå felles mål – for eksempel nasjonal infrastruktur. Utvalet meiner òg at kommunane sine ulike behov og ulike føresetnader må identifiserast og takast betre omsyn til i styring av kommunane.

· **Utgreiing om særskilt oppfølgingsordning for kommunar med store og vedvarande utfordringar.** Fleirtalet i utvalet meiner at ei slik ordning bør utgreiast nærmare.

· **Tilstrekkelege og føreseielege rammer og eit omfordelende inntektssystem.** Utvalet meiner dette er avgjerande for å oppretthalda generalistkommunesystemet også framover.

· **Tydeleggjering av fylkeskommunen si rettleiarrolle.** Utvalet meiner at fylkeskommunen si rettleiarrolle bør tydeleggjerast, og at det bør gjevast meir bistand til kommunane i planlegginga deira, dersom kommunane manglar kapasitet og kompetanse.

· **Hovudansvaret for tilretteleggande samfunnsutvikling og arealplanlegging skal ligga hos kommunane.** Utvalet meiner at fylkeskommunen sine regionale planar i større grad bør bygga på kommunale planar.

· **Opplæring og rettleiing for å styrka kommunane.** Utvalet meiner at det må arbeidast vidare med opplæring og rettleiing for å styrka kommunelova sin intensjon og rammevilkåra for god styring og leiing.

· **Styrka innsats for innovasjon, omstilling, digitalisering og samarbeid med frivillig sektor og andre lokale krefter.** Utvalet meiner innsatsen på desse områda må

	styrkast. · God bustad, utdannings-, nærings- og distriktpolitikk. Utvalet meiner dette er viktig for å leggja til rette for busetting, kompetansebygging og verdiskaping i heile landet. · Særleg statleg status på dei mest perifere og sårbare kommunane i nord. Utvalet meiner det er spesielt viktig at staten har fokus på desse kommunane.
--	---

Uttalar frå andre:

Det er ikkje henta inn uttalar frå andre i arbeidet med denne saka.

Vurderingar og konsekvensar:

NOU 2023:9 er eit stort og omfattande dokument. Det er ikkje mogleg å gå inn på heile innhaldet i dokumentet i denne saksutgreiinga, men rådmannen har i saksutgreiinga prøvd å få med den mest vesentlege informasjonen.

Nokre av anbefalingane til generalistkommuneutvalet vil truleg vera lite omstridde, medan det for andre av anbefalingane i langt større grad vil vera ulike (politiske) syn. For eksempel vil det truleg vera relativt stor politisk semje om at det bør leggjast til rette for meir interkommunalt samarbeid, medan det vil vera ulike politiske syn på om det bør førast ein aktiv politikk for å få større kommunar (kommunesamanslåingar).

Rådmannen si oppfatning er at generalistkommuneutvalet har gjort eit grundig arbeid, og at det i del I og II i NOU 2023:9 er ein god gjennomgang av generalistkommunesystemet – både av historikk, dagens situasjon og utviklingstrekk, samt utfordringar i åra som kjem. I ein eventuell høyringsuttale frå Samnanger kommune bør det ikkje vera nødvendig å kommentera del I (Det norske kommunesystemet) eller del II (Generalistkommunane i dag og utviklingstrekk framover).

Det bør vera aktuelt for Samnanger kommune å kommentera generalistkommuneutvalet sine anbefalingar i del III av NOU 2023:9. Dette kan både gjelda anbefalingar som kommunen støttar og anbefalingar kommunen ikkje støttar. For eksempel kan det vera naturleg at kommunen uttalar seg om anbefalinga om å føra ein aktiv politikk for å få større kommunar (kommunesamanslåingar). Det same gjeld anbefalinga om å vidareføra generalistkommuneprinsippet.

Rådmannen vel å ikkje gje tilråding til vedtak i denne saka. Saka er i stor grad av politisk karakter og det vil vera vanskeleg for rådmannen å gje ei fagleg grunngjeven tilråding til vedtak.

Konklusjon:

Rådmannen si vurdering er at Samnanger kommune truleg bør gje høyringsuttale i denne saka, primært til generalistkommuneutvalet sine anbefalingar i del III av NOU 2023:9. Rådmannen vel å ikkje gje tilråding til vedtak i saka, fordi saka i stor grad er av politisk karakter og det vil vera vanskeleg for rådmannen å gje ei fagleg grunngjeven tilråding til vedtak.